

64

CULTURA I EXILI
ESTUDIS D'HISTÒRIA I LITERATURA

Lluís Meseguer, Juan Luis Porcar, Adolf Piquer, Javier Vellón (ed.)

**Col·lecció «Humanitats»
Núm. 64**

**CULTURA I EXILI
ESTUDIS D'HISTÒRIA
I LITERATURA
1939-2019**

**Lluís Meseguer, Juan Luis Porcar,
Adolf Piquer, Javier Vellón
(ed.)**

Noms: Congrés Internacional Cultura i Exili 1939-2019 (2019 : Castelló; Sogorb), autor | Meseguer, Lluís, 1953- editor literari | Porcar Orihuela, Juan Luis, editor literari | Piquer Vidal, Adolf, 1962- editor literari | Vellón Lahoz, Javier, editor literari | Universitat Jaume I. Publicacions, entitat editora

Títol: Cultura i exili : estudis d'història i literatura 1939-2019 / Lluís Bartomeu Meseguer Pallarés (coord.) ; Lluís Meseguer, Juan Luis Porcar, Adolf Piquer, Javier Vellón (ed.)
Descripció: Castelló de la Plana : Publicacions de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions, [2021] | Col·lecció: Humanitats ; 64 | Inclou referències bibliogràfiques | Textos en valencià i castellà

Identificadors: 978-84-18432-58-3 (paper) | 978-84-18432-59-0 (pdf) | 978-84-18432-60-6 (epub)

Matèries: Exiliats – Espanya -- 1939-1975 -- Congressos | Literatura de l'exili castellana – Història i crítica – Congressos

Classificació: CDU 929-054.7(=1.460:100)''19''(063) | CDU 821.134.2.09''19''(063) | IBIC JBFG | DSBH 2ADS

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Publicacions de la Universitat Jaume I és una editorial membre de l'UNE, cosa que garanteix la difusió i comercialització de les seues obres en els àmbits nacional i internacional. www.une.es.

- © Del text: Les autores i els autors, 2021
- © D'aquesta edició: Publicacions de la Universitat Jaume I, 2021
- © De la coberta: Amat Bellés, 2021. La coberta inclou reproduccions fragmentades d'una obra d'Amat Bellés; d'*El pueblo español tiene un camino que conduce a una estrella* d'Alberto Sánchez; i d'una fotografia (Benicàssim, 1937, cortesia de G. Casañ), on apareixen les infermeres de les Brigades Internacionals Vlasta Veselá, Helena Tranková i Dora Kleinová.

Edita: Publicacions de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions
Campus del Riu Sec. Edifici Rectorat i Serveis Centrals
12071 Castelló de la Plana
<http://www.tenda.uji.es> e-mail: publicacions@uji.es

ISBN paper: 978-84-18432-58-3

ISBN pdf: 978-84-18432-59-0

ISBN ePub: 978-84-18432-60-6

DOI: <http://dx.doi.org/10.6035/Humanitats.2021.64>

Dipòsit legal: CS 269-2021

Publicació subvencionada per la Conselleria d'Educació, Cultura i Ciència de la Generalitat Valenciana, Convocatòria Congressos, Jornades i reunions científiques, tecnològiques, humanístiques o artístiques de caràcter internacional (Ajuda AORG/2019/100).

ÍNDIX

Dotze clavells a Mauthausen

Ximo Puig 13

I. ESTUDIS D'HISTÒRIA I EXILI

Desfeta, persecució i resistència dels republicans a l'exili

Paul Preston 19

Els estudis dels exilis

Lluís Meseguer..... 31

Chile, país de acogida y emisor de exiliados

Ernest Nabàs Orensa..... 75

Exiliados carlistas durante el Franquismo

Josep Miralles Climent 81

Memòria de l'exili valencià

Maribel Peris..... 91

El exilio del director del Instituto Obrero de Valencia, Julio Hernández Ibáñez	
Víctor Benavides Escrivà.....	111
Memòria històrica de l'educació a les comarques de Castelló	
Manuel Martí Puig, Joan Martí Corbatón.....	121
Matilde Escuder, La mestra llibertària i anarquista dels Ports	
Manuel Martí Puig, Maria Martí Corbatón.....	131
Mercedes Maestre Martí, ciència i exili	
Jesús Huguet	145
Felipe Aragonés Andrade, la justícia condemnada	
Juan Luis Porcar Orihuela.....	151
Aportació estrangera a la cultura i la societat de Castelló	
Queta Ródenas Simón.....	167
Maquis, formació i instrucció: les escoles guerrilleres	
Raül Gonzàlez Devís.....	181
Franquisme i transició. La lluita obrera a la fàbrica Segarra (1959-1992)	
Joan Miquel Palomar	193
Juan Gregori Bernad, una història d'adaptació i supervivència en temps convulsos	
Alfredo Fornas Pallarés.....	207

**Encarnación Mus, la pianista olvidada i marcada
pel context i el gènere**
Fàtima Agut i Clausell 219

**La obliteración del intelecto en 1939-1940: los poetas
condenados a muerte y la supervivencia de la identidad
por la fuerza del verso**
María José Martínez Gimeno, Miren Josebe Sabater Fortea 241

II. ESTUDIS DE LITERATURA, ART I MEMÒRIA DE L'EXILI

El lèxic grec de l'exili
Rubén Montañés 259

**Formas del exilio en Roma durante la República
y el Imperio**
Jesús Bermúdez..... 271

El exilio como espacio literario: de Cicerón a Max Aub
María Dolores Limo Escura..... 291

El doble exilio de Marina Tsvietáieva
Reyes García Burdeus..... 301

Els exilis de Iorgos Seferis
Joan Frederic Calabuig 317

Franco en la literatura édita e inédita de Max Aub
Pedro Tejada Tello..... 335

París 1966, homenatge a Alberti. L'art de la dictadura s'exilia	
J. Rafael Mesado.....	353
El exilio gallego de 1936: de Galicia a América Latina	
Xosé Riveiro	363
La llengua en exili: filòlegs i lingüistes	
Vicent Pitarch.....	389
Els germans Josep i Angelí Castanyer	
Josep Palomero	407
De la dramaturgia al Transaharià. José Castañer, un escritor valenciano en el exilio	
Amalia Carmen Rosado Orquín.....	433
Escriptors, intel·lectuals i artistes al «camp dels catalans» d'Agde (1939-1940)	
Laia Arañó Vega.....	445
El còmic sobre l'exili mar enllà	
Francisco Collado Cerveró, Josep-Vicent Garcia Raffi.....	459
Exili, retirada i guerra mundial a l'Alta Cerdanya. El testimoni literari de Jordi Pere Cerdà	
Josep Marqués Meseguer	471
Les masculinitats exiliades en Montserrat Roig	
Sergio Trigueros Navarro.....	487

L'exili a Mèxic a través d'*El eslabón perdido*
de Luisa Carnés
Jordi Escortell Crespo 499

Max Aub i Juan Gil-Albert: dos Valències, dos exilis
i dos Valències més
Jaume Garcia Llorens 511

«Un full del meu diari»: Lorenzo Matamales, el relato
cotidiano del exiliado (1957-1974)
José Ricardo March Arnao..... 525

III. ESCRIPTURA, CREACIÓ, EXILI

Història d'una novel·la
Joan Garí 541

Dos exilis: de *La cara oculta de la lluna a Pavana*
per a un home sense nom
Pasqual Mas i Usó..... 545

La primera història de Borges: tres camins per arribar-hi
Vicent Usó..... 553

Reflexió arran de l'obra *La platja d'Argelès*
F. Mezquita Broch..... 559

El valenciano que liberó París
Basilio Trilles 567

**La puerta de la esperanza. La estación de Canfranc (Huesca)
durante la Segunda Guerra Mundial**

Rosario Raro 583

Perquè ens perdonen les guerres. Literatura, història i exilis

Maria Folch..... 591